

5. Barthes, R. *Image – Music – Text*. – New York: Hill and Wang, 1977. – P. 17.
6. Lévy, P. *Cyberculture*. – Minneapolis: University of Minnesota Press, 2001. – P. 203.
7. Масенко Л. *Мова і ідеологія: дискурс публічної сфери*. – Київ: Критика, 2010. – С. 36.
8. Auslander, P. *Liveness: Performance in a Mediatized Culture*. – London: Routledge, 2008. – P. 88.
9. Bourdieu, P. *The Logic of Practice*. – Stanford: Stanford University Press, 1980. – P. 57.
10. Chapman, O. *Digital Aesthetics and Algorithmic Thinking*. // *Cultural Theory Review*. – 2016. – Vol. 11, №3. – P. 61.
11. Gündorova, T. *Kitsch and Literature: Cultural Codes of the Transition Era*. – Kyiv: Laurus, 2013. – P. 108.

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАТИВНІСТЬ У КУЛЬТУРНОМУ ДІАЛОЗІ НА ПРИКЛАДІ ТЕАТРУ ЛЯЛЬОК

Сендецький Андрій Владиславович

*Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
аспірант катедри креативних культурних індустрій, Київ
sendetskyu@gmail.com*

*Науковий керівник – д. культурології,
доцент С. Б. Руденко*

Процес людської комунікативності можливий завдяки знаковій системі, яку поділяють на невербальну (безсловесну) та вербальну (словесну). Безсловесна комунікативність відбувається мимовільно і сприймається реципієнтом миттєво. Натомість мовлення певним чином контролюється промовцем. Щирість озвученої інформації можна оцінити завдяки спостереженню за мімікою, жестами, інтонацією. За такими ж параметрами аналізується рівень культури індивіда. Відомо, що безсловесна інформація людиною засвоюється раніше за вербальну, адже немовля вміє розрізняти інтонацію, жести, дотики, міміку рідних людей.

У дорослому віці перше враження під час контакту з незнайомцем виникає на підставі невербального сприйняття інформації: візуальному огляді, аналізі експресії й тактильних маніпуляцій. Тому уяву про щойно побачену людину формуємо при першій зустрічі. У цьому сенсі виняткового значення набуває міжкультурний діалог (вербальний і безсловесний) не тільки на рівні індивідів, а як форма шанобливого обміну думками, поглядами, досвідом між державами, етнічними чи субкультурними групами.

Культурний діалог – процес комунікативної взаємодії, який ініціюють суб'єкти різної статусної диференціації: від двох індивідуумів до держав з метою пізнання особливостей буття кожного учасника. Однією з форм такого діалогу є театральне мистецтво, яке здатне транслювати як раціонально обґрунтовані світоглядні наративи, так і зворушувати глядачів на

чуттєвому рівні, демонструючи спільні цінності, емоційний досвід і культурну пам'ять [5].

Мета дослідження – з'ясування ролі невербальної комунікації у культурному діалозі на прикладі лялькового театру.

Саме тому театр, як один із виразних видів синтезу мистецтв, постає потужним комунікативним інструментом, що відображає, а подекуди й формує суспільні настрої. Серед низки публікацій важливість невербального комунікативного зв'язку у вигляді пантоміми розкрито у рукописній праці Б. Сварника [3]. Театральне мистецтво інтегрує елементи візуального, перформативного, виконавського видів мистецтва, що робить його особливо ефективним у творенні наповненого емоціями образу певної культурної спільноти, тобто її репутаційного капіталу.

У соціумі безсловесний комунікативний аспект важливий у культурному діалозі як офіційних представників сторін, що домовляються, так і лідерів незалежних громадських інтересів. Необхідно зауважити, що як актор сценічного мистецтва, так і актор міжнародних зв'язків є творцями певного образу/образів, який ретранслюється реципієнту у форматі культурного діалогу: або зі сцени під час спектаклю, або під час промови на офіційному прийнятті.

Комунікативність без слів при умові взаємного оптичного контакту у мистецтві відіграє ключову інформативну роль. Тріаду цього культурного діалогу становлять митець – твір – глядач. Схожою тріадою діалогу в культурній дипломатії є спікер – промова – реципієнт. Емоційне сприйняття побаченого/почутого надто чуттєво посилюється у театральному мистецтві, коли сценічний митець, вміло застосовуючи міміку, жести, рухи, використовуючи реквізит, серед аранжування звуків, світла, декорацій, у певних часових рамках відповідно за сценарієм проживає свій образ та ретранслює «поведінку прожитих подій» глядачу. Окрім мовлення у формі реплік, актор контактує із глядачем за допомогою невербальних засобів, насамперед завдяки зоровому контакту [4]. Подібні прийоми комунікації без слів застосовує досвідчений оратор, зокрема політичний, який свої слова посилює емоційними невербальними сигналами, проживаючи в дійсному часі кожну промовлену думку.

Серед спеціалізацій театрального мистецтва, специфічними прийомами безсловесної комунікації володіють лялькарі, позаяк їхній «сценічний партнер» – лялька є відбиттям образного «Я». Робота з маріонеткою вимагає від ляльководи бути віртуозно синхронним з нею або ж навпаки – при необхідності «роздвоюватися» на двох героїв. У цьому випадку актор змінює міміку, інтонацію, тембр, емоційні звуки тощо у залежності від моменту гри. Дитина або дорослий глядач оцінює майстерність гри актора саме на підставі безсловесної реакції, а особливо – міміки. Тому майстерність лялькаря у порівнянні з актором драматичного, музичного чи іншого виду театру вимагає неабиякої вправності, адже він грає обидві ролі. Ключова особа, яка відповідає за успішну діяльність своєї організації, повинна вправно володіти основними засадами і засобами майстерності ляльководи,

абстрагуючись від особистих думок й надаючи пріоритет під час офіційних зустрічей інтересам, до прикладу, колективу, який репрезентує.

Серед театральних колективів України помітне місце посідає Львівський академічний театр естрадних мініатюр «І люди, і ляльки», який створено у 1990 р. [2]. Його заснував генеральний директор, художній керівник, режисер й продюсер Олег Новохацький (25 лютого 1937 – 14 грудня 2014). Упродовж майже чверті століття під його керівництвом створено низку вистав, у яких часто застосовано комунікативну акторську гру без слів. У репертуарі театру «І люди, і ляльки» є спектаклі для аудиторії різного віку. Завдяки невербальній виразності акторської гри вистави є зрозумілими, цікавими для дітей та дорослих, для українців й іноземців.

У невербальній сценічній комунікативності важливе значення має сценографія. Після пожежі у театрі 2006 р. довелося оновлювати костюми, реквізит і декорації [1]. У співпраці з театром «І люди, і ляльки» мною створено декорації та костюми до вистави «Горіхова гілочка», «Пригоди каштанчика», «Півонієвий ліхтар» (іл. 1).

Іл. 1. «Горіхова гілочка»: сцена з вистави. Театр «І люди, і ляльки», м. Львів, 18 травня 2013 р. Фото: Андрій Сендецький.

У контексті невербального культурного діалогу театр О. Новохацького під час вистав практикує просторову психологію – *проксеміку*. Оскільки дистанція між людьми впливає на спілкування, варто зазначити, що в цьому театрі застосовуються параметри, що ближчі за зону соціального спілкування, яка властива для дружніх зустрічей. В атмосфері камерного затишку виходи актора зі сцени у зал заохочують глядача до тісної комунікації з

ним й безпосередньої участі у спектаклі («Поросятко Хрясь рятує друзів», «Курячі мрії», «Теремок»). Міміка, жести, пози, погляди, які означають *кінесику*, виразно проявляються у виставах «Лікар Айболить», «Поросятко Хрясь рятує друзів», «Горіхова гілочка», «Півонієвий ліхтар». Серед перелічених прийомів пантоміми особливе місце відіграють жести, які поділяють на комунікативні (знаки вітання, заперечення, запрошення та ін.); модальні (чуттєві прояви захоплення, здивування, задоволення тощо); й ті, які підсилюють думку – посилюючі. Останні необхідні для людей, комунікабельність яких пов'язана із пропагуванням інтересів своєї інституції, що важливо у роботі представника культурного діалогу.

Висновки. Феномен невербального культурного діалогу ще недостатньо оцінений суспільством, не вивчений культурологами. Кожен творець сценічного мистецтва повинен розуміти злагодженість функціонування трансляційної тріади акторів культурного діалогу: митець-ретранслятор – знак (артефакт, твір) – глядач-реципієнт. Адже успіх представленого продукту визначається якісною грою актора у вдало створеній виставі для чітко визначеної цільової аудиторії. Подібна тріада властива для акторів культурної дипломатії: спікер – промова – реципієнт.

Львівський академічний театр естрадних мініатюр «І люди, і ляльки» продукує якісний невербальний діалог у межах камерального простору. Актори застосовують безсловесну комунікативність з глядачем з метою кращого розкриття характерів героїв. Камерність вистав створює відчуття домашнього затишку.

Невербальні комунікативні практики – важливий процес і необхідний засіб безсловесного спілкування як в театральному мистецтві зокрема, так і ширше – у багатьох сферах публічної репрезентації персоналії, осередку, країни тощо в рамках культурного діалогу.

Список використаних джерел:

1. Полумазцянчик Б. Театр «І люди, і ляльки» знову працює. *Високий замок*. 2007. 20 груд. С. 5.
2. Рішення Виконавчого комітету Львівської обласної ради народних депутатів «Про створення Львівського театру-студії естрадних мініатюр «І люди, і ляльки» : від 11.09.1990 № 348.
3. Сварник Б. Театр пантоміми як феномен сучасної видовищної культури : дис. ... д-ра філософії в галузі культурології : 034. Київ, 2022. 255 с.
4. Sendetsky A. Konflikty i konsekwencje jako odbicie społecznej „ślepoty kolorów” – inscenizacja Rizinysia Lwowskiego Autorskiego Dramatycznego Teatru „SPIROGRAF”. *Divadlo a dráma v kontextoch nepokojnej Európy. Zborník vedeckých príspevkov z medzinárodnej Banskobystrickej teatrologickej konferencie (Banská Bystrica, 29 – 30 novembra 2019) : Zborník vedeckých príspevkov z medzinárodnej Banskobystrickej teatrologickej konferencie / red. E. Knopová. Banská Bystrica, 2019. S. 227–242.*
5. Sendetsky A. Niewerbalne praktyki translacji baśni (na przykładzie spektakli w ramach Międzynarodowego Charytatywnego Festiwalu Baśni “KAZ.KAR.”). *АЛЬМАНАХ «KAZ.KAR.» : науково-популярний вісник : «Круглий стіл», наук. конф. : «Феномен казки у пізнав.-вихов. процесі сусп.-ва», «Сучасна візуалізація казки: кн., сцена, анімація», м. Львів, 30 черв. 2019 р. Львів, 2019. С. 35–39.*

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Навчально-науковий інститут філософії та освітньої політики

ГУМАНІТАРНИЙ КОРПУС

Випуск 57

Збірник статей з актуальних наукових проблем

**До 190-річчя Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова**

**До 20-річчя Навчально-наукового інституту
філософії та освітньої політики**

2025

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 11 від 25 червня 2025 р.)*

Редакційна колегія:

Бондаренко В.Д., доктор філософських наук, професор, завідувач богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Глушко Т.П., доктор філософських наук, професор кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, заступник директора з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Гончаренко К.С., кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Мелешенко Т.В., кандидат історичних наук, професор, декан історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Корицький Я.Б., голова Наукового товариства студентів та аспірантів Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, аспірант II року навчання
Осадча Л.В., кандидат філософських наук, професор, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Саган О.П., доктор філософських наук, професор, завідувач відділенням релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України,
Потильчак О.В., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін історичного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Целковський Г.А., кандидат філософських наук, доцент кафедри богослов'я та релігієзнавства Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Черній Л.В., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри соціології та публічних комунікацій факультету соціології та соціальної політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Stepaniuk Joanna, Doktor nauk społecznych, Państwowa Uczelnia im. Stefana Batorego w Skierniewicach, Uniwersytet Warszawski

У збірнику подано наукові статті за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні виклики людства: наука як спосіб діалогу й розуміння» (30 травня 2025 р.), яка відбулась з використанням сервіса відеоконференцій Google Meet.

У працях вчених з України та Польщі висвітлено актуальні теоретичні та прикладні проблеми філософії, культурології, історії, релігієзнавства, психології, педагогіки та соціології, а також представлено міждисциплінарні пошуки та здобутки.

Упорядники:

Русаків С.С., директор Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики, кандидат філософських наук, доцент, професор кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Можгин Віктор, міжкафедретські кандидатські культурологічні студії, Факультет міжнародних і політичних досліджень, Ягеллонський університет в Кракові
Карпенко О.А., студентка III курсу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ЗМІСТ

ФІЛОСОФІЯ PHILOSOPHY

VERITAS ULTRA VITAM - ІСТИНА ПОНАД ЖИТТЯ Адамян Ганна Рафіківна.....	5
--	---

МАТЕРІАЛЬНІ УМОВИ ФІЛОСОФСЬКОЇ ПУБЛІЧНОСТІ: МІЖ ПІВДНЕМ І ЗАХОДОМ ЄВРОПИ Лінкевич Петро Іванович	8
--	---

КУЛЬТУРОЛОГІЯ CULTUROLOGY

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ У ФОРМАТІ МИСТЕЦЬКОЇ ВИСТАВКИ «ВЕЛИКОДНЯ ПИСАНКА ЯК СИМВОЛ НАДІЇ ТА СОЛІДАРНОСТІ» Гаврилович Сергій Миколайович.....	11
--	----

МЕДІЙНА РЕКЛАМА ЯК ФОРМА АУДІОВІЗУАЛЬНОГО ДІАЛОГУ: ШЛЯХИ ПОРОЗУМІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ Лучин Анатолій Вікторович.....	14
--	----

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОСМИСЛЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АКТУАЛЬНОСТІ ВІЗУАЛЬНИХ ОБРАЗІВ Марційчук Юлія Іванівна.....	18
---	----

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У МУЗИЧНОМУ ПРОДАКШЕНІ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ: МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ВИМІР Павлов Микола Едуардович.....	20
---	----

НЕВЕРБАЛЬНА КОМУНІКАТИВНІСТЬ У КУЛЬТУРНОМУ ДІАЛОЗІ НА ПРИКЛАДІ ТЕАТРУ ЛЯЛЬОК Сендецький Андрій Владиславович.....	23
---	----

ВАСИЛЬ СИМОНЕНКО ЯК КУЛЬТУРНИЙ БРЕНД УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ЧЕРЕЗ ПЕРЕКЛАД Стеценко Арсеній Русланович.....	27
--	----

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В АУДІОВІЗУАЛЬНОМУ МИСТЕЦТВІ Яковлев Тарас Сергійович.....	30
--	----

ІСТОРІЯ HISTORY

КУЛІНАРНА ДИПЛОМАТІЯ ТА ЗАСТІЛЬНО-СТОЛОВИЙ ЕТИКЕТ МІЖНАРОДНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ТА ДІЛОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРСИ Ціватий Вячеслав Григорович	34
--	----